

А. Паранкевич,
здобувач ОС «магістр»
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського
A. Parankevych,
master's student,
Vinnytsia Mykhailo Kotsubynsky
State Pedagogical University

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ ВИШИВАНКИ

FORMATION OF NATIONAL CONSCIOUSNESS OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN BY MEANS OF UKRAINIAN EMBROIDERY

***Анотація.** У статті представлено дослідження семантики української вишивки. Визначено її міфологічне підґрунтя, тісний зв'язок з різноманітними віруваннями різних народів. Відродження національної свідомості засобами української вишиванки.*

***Abstracts.** The article presents the study of semantics of Ukrainian embroidery. Its mythological basis, close connection with various beliefs of different peoples is determined. Revival of national consciousness by facilities of Ukrainian vyshyvanka.*

***Ключові слова:** виховання, українська вишиванка, національна свідомість, молодші школярі, символи вишивки.*

***Key words:** education, Ukrainian embroidery, national consciousness, junior schoolchildren, symbols of embroidery.*

В умовах українських реалій, коли Україна ціною життя, зусиллями українських військових, добровольців, волонтерів, мирних жителів відстоює свою свободу та територіальну цілісність, пріоритетного значення отримує національно-патріотичне виховання учнів та формування їх національної свідомості.

Багато поколінь українців були виховані в дусі відчуження від своєї рідної країни та національного самозречення. Формувалося почуття національної меншовартості, комплексу неповноцінності тощо. Навмисне розповсюдження російськомовної літератури, музичної та відеопродукції, висвітлення викривлених історичних подій, висміювання українських традицій та характеру сприяло формуванню такого явища, як етноцид. Український народ прагнули позбавити всіх ознак духовної та культурної самостійності.

На сьогоднішній день головним шляхом повернення державності виступає патріотичне виховання та формування національної свідомості молоді. В сучасному розумінні, патріотизм представляє собою відчуття того, що в країні, в місті, в навчальному закладі все залежить лише від українця. Патріотизм є однією з якостей

людського характеру. Він може курувати людською свідомістю, провокуючи великі та маленькі вчинки для своєї країни. Патріотизм визначається великим впливом нескінченної любові до рідного краю. Він викликає впевненість у собі, віру в перемогу, в націю, в свій народ.

Тож, на сучасному етапі розбудови української держави виявляється суттєва проблема – відродження національної свідомості українського народу, в першу чергу – молоді. Поставити Україну на шлях процвітання та прогресу, створити нову демократичну державу можливо лише за допомогою свідомих громадян, які є патріотами своєї країни, віддані українській національній ідеї, які люблять український народ, свій рідний край та готові самовіддано служити їх інтересам.

Отже, можна зазначити, що патріотичне виховання – планомірна виховна діяльність, яка направлена на формування у школярів почуття патріотизму, позитивного ставлення до Батьківщини та до представників спільної культури. Таке виховання міститиме розвиток любові до рідної країни, національної самосвідомості й гідності; дбайливе ставлення до рідної мови, традицій, культури; відповідальність за природу рідної країни; потребу зробити свій внесок у долю свого народу; цікавість до міжнародного спілкування; прагнення працювати на благо своєї країни та свого народу [1].

Україною було визначено наступні завдання патріотичного виховання дітей [2]:

1. Формувати національної свідомості, любов до свого народу, до рідної землі, готовність захищати державу та працювати задля неї.

2. Забезпечувати духовну єдність поколінь, виховувати повагу до родини, жінки-матері, історії та культури свого народу.

3. Формувати високу мовну культуру та якісне володіння українською мовою.

4. Прищеплювати шанобливе ставлення до культури, традицій, звичаїв українців та представників інших національних меншинств, які проживають на території України.

5. Виховувати духовну культуру особистості, створювати умови задля того, щоб вона змогла формувати свій світогляд.

6. Затвердження принципів людської моралі, справедливості, правди, патріотизму, працелюбності тощо.

7. Формувати творчу особистість, виховувати цивілізованого господаря.

8. Забезпечувати повноцінний фізичний розвиток дітей та молоді, сприяти зміцненню їхнього здоров'я.

9. Виховувати повагу до Конституції України, українського законодавства, державної символіки.

10. Формувати глибоке усвідомлення та розуміння взаємозв'язку між ідеями свободи, правами людини та її відповідальністю, як громадянина України.

11. Формувати екологічну культури, гармонійні стосунки з природою.

12. Розвивати індивідуальні здібності та таланти молоді, забезпечувати їм умови для самореалізації, формувати у дітей та молоді уміння міжособистісного спілкування та підготовки до життя в умовах ринкових стосунків.

На сьогоднішній день, на етапі розвитку України виникає необхідність переосмислення того, що було зроблено та які системні заходи було здійснено. Тож, має бути створена система заходів, які будуть спрямовані на посилення патріотичного виховання дітей, формування нового українця, який живе та діє на основі національних та європейських цінностей, яка включатиме в себе:

- 1) повагу до національних символів України (Герб, прапор, Гімн України);
- 2) участь у громадсько-політичному житті країни;
- 3) повага до прав людини;
- 4) знання та повага до українських символів;
- 5) готовність захищати суверенітет та територіальну цілісність України;
- 6) повага до української мови та володіння українською мовою;
- 7) толерантне відношення до переконань та цінностей представників інших національностей;
- 8) рівність всіх перед українським законодавством.

Вкрай важливо, щоб кожен навчальний заклад виступив для своїх учнів певним осередком становлення громадянина-патріота української держави, який готовий брати на себе відповідальність, забезпечувати її національну безпеку, сприяти становленню країни як суверенної, незалежної, демократичної, правової та соціальної держави, сприяти єдності та встановленню злагоди в українському суспільстві. Сучасна педагогічна наука наполягає саме на суттєвій ролі у вихованні національної свідомості саме навчальних закладів. Велика роль в даному процесі відводиться молодшому шкільному віку.

Одним з основних пріоритетів Концепції національного виховання виступає залучення зростаючого покоління до збереження традицій, звичаїв та обрядів українського народу, до збагачення його культури, історії, цінностей.

Спираючись на великий досвід української народної педагогіки, відомі дослідники та науковці, які довели, що питання залучення дітей до сприйняття та вивчення національної культури має розпочинатися якомога раніше. А. Богуш, Н. Воропай, Н. Лисенко, С. Русова, М. Максимович, М. Стельмах, Є. Сявавко зазначали, що знайомство з народним мистецтвом має починатися ще в дошкільному дитинстві та обов'язково продовжуватися в молодшій школі. В своїх наукових роботах вони робили акцент саме на впливі мистецьких творів народних майстрів на сенсорний, емоційний, розумовий розвиток дітей, а також важливість формування в них національного світогляду [3].

Національна ідентичність як модель колективної свідомості окремо взятого народу охоплює притаманну для кожного суспільства лише притаманну йому систему конкретних символів. Які слугують в якості знаків, які вказують на ідеї, поняття, об'єкти, що притаманні ідентичності нації. Культура етносу співмірна з інформацією, для передання якої необхідна її власна система символів. Це дозволяє розповідати світові та собі про власне минуле, теперішнє та майбутнє, підсвічує душу народу, його культурні та етнічні цінності. Для українців невід'ємною частиною їх культури, символом національної ідентичності виступає вишиванка, в якій закодовано багатство

як колективного, так й індивідуального історичного досвіду. Вишиванка для українців – найвища естетика побуту, тому що його використання передбачене для основних віх життя. Саме українці – це та нація, яка асоціюється саме з вишиванкою. Саме тому, вишиванка – національний символ, який зберігає своє коріння як ідентичність, як розуміння своєї культури, традиції.

Найважливішим завданням сучасної педагогіки виступає розвиток духовного потенціалу молодого покоління, становлення його морально-естетичної, інтелектуальної культури через глибоку зацікавленість до минулого свого народу, до вітчизняної, національної, світової культури. Саме тому національне виховання виступає важливою складовою питання виховання особистості, в основі якого знаходяться принципи демократизму, гуманізму, єдності в школі та в родині, наступності та спадкоємності поколінь. Великі можливості для ознайомлення молодших школярів з національною культурою надає застосування елементів української вишивки. Програма національного виховання учнів молодшої школи засобами української вишивки використовує звичаї та традиції з метою формування в учнів самотності, творчого ставлення до існуючої дійсності.

Українська вишиванка стала символом не тільки культурно-національної ідентичності українців, але й політичний символ незламної незалежної, самостійної держави, інструментом просування зовнішньополітичних інтересів держави. Виховний потенціал української вишиванки є цією цінністю, в якій закладено ментальність народу, його ідентичність, що віддзеркалює історичне минуле українського народу. З'ясовуючи види та особливості її становлення, варто зазначити, що вона базується на збереженні вже існуючих знань, надбанні нових відомостей та представленні їх іншим поколінням, виступаючи в якості певної традиції.

Українська вишиванка може виступати у якості специфічного вираження, через особливі композиції, орнамент, колір є змога визначати відмінні ознаки певного етносу. Т. Кара-Васильєва зазначає, що вивчення української вишивки може входити в коло проблем національної культури, етнографії, історії, соціології, освіти, психології, адже саме сакральне значення, знаковість, семантика дають змогу визначити українську самоідентифікацію. Це ті закодовані повідомлення, які можна прочитати в вишивці та допомогти усвідомити свою належність до свого етносу, висвітлюючи невмирущі сили, які допомагають у формуванні етнічної свідомості [4].

Про потужний педагогічний та виховний потенціал української вишиванки йдеться в наукових роботах М. Євтуха, Н. Казан, Л. Оршанського, М. Стельмаховича, Б. Прокоповича, Є. Сявко, Б. Тимківа та інших. Вони зазначають, що саме українські історичні традиції дають змогу відновлювати духовну та історичну пам'ять, концентрують увагу людини на глибинах педагогічної та естетичної свідомості всього українського народу, дає змогу цілеспрямовано формувати його національні уявлення, збагачує процес ментальності та становлення.

Ознайомлення молодших школярів з українською народною творчістю, а зокрема з українською вишиванкою, представляє собою найкращий матеріал для розвитку учнів, для їх пошукової роботи, активності, зацікавленості на уроках.

Розмаїття виховних заходів як за формою, так і за змістом, дає змогу виховувати в учнів любов та повагу до рідної мови, до природи рідного краю, українського народу та поважливе ставлення до національних традицій та звичаїв.

Такі українські дослідники, як Л. Артемова, А. Богуш, Н. Гавриш, О. Горошкіна, Н. Дика, С. Караман, О. Копус, Т. Котик, Н. Лисенко, В. Ляпунова, Т. Поніманська, Н. Рогальська, Т. Садова, М. Сельмахович розглядають питання національної свідомості, акцентуючи увагу на важливому значенні ознайомлення молодших школярів з історією країни, символами, традиціями, зокрема ті, які пов'язані з українською вишиванкою. Такі науковці, як А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Дика, О. Горошкіна, Т. Котик, С. Караман, О. Копусь, В. Ляпунова, Т. Садова наполягають, що мова, вишиванка, калина представляють собою унікальні засоби залучення особистості до цінностей духовної культури різних поколінь. Сприймаючи ці знання, молодший школяр стає частиною історичної та культурної спадщини українського народу [5].

Досліджуючи семантику української вишиванки, Б. Рибаківим було з'ясовано її міфологічне підґрунтя, тісний зв'язок з різноманітними віруваннями різних народів. Через орнамент, колір передаються складні переживання майстрині, її бачення світу, сприйняття навколишньої дійсності, що говорить про багатогранну виховну та пізнавальну функцію вишиванки.

Таким чином, відтворення та збереження традицій української національної вишивки максимально захищає національну самобутність, сприяє усвідомленню кожним школярем невід'ємної частини свого народу, сприяє формуванню соціокультурної ідентичності. Виховний потенціал української вишиванки для молодших школярів можна зазначити, як унікальний, цікавий та багатогранний спосіб для формування національної свідомості. Національно-патріотичне виховання є необхідною умовою формування свідомих громадян України. Важливо, щоб кожен навчальний заклад став для школярів осередком становлення громадянина-патріота України, який готовий брати на себе відповідальність, самовіддано відбудувати та розбудувати країну як суверенну, демократичну, незалежну, правову державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти миру та злагоді в суспільстві. Сучасна педагогічна наука наполягає на великій ролі у вихованні національної свідомості навчальних закладів. Велика роль віддається саме молодшому шкільному віку.

Література

1. Дабіжа К.Л., Дабіжа Л.П. (2020) Розвиток пізнавального інтересу молодших школярів на заняттях мистецтвом. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : Збірник наукових праць. Вип. 63. 2020. С. 14-18.
2. Дерев'яно Н., Костів В. Формування громадянської культури особистості школяра : навч.-метод. посіб. / за ред. В. Костіва. Київ : ТОВ «Праймдрук», 2011. 352 с.
3. Сабол Д.М. Етнокультурна семантика української вишивки. Проблеми загальної та педагогічної психології. Київ : Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, 2011. С.278-285.

4. Сабол Д. М. Прикладна творчість як засіб гармонізації особистості. Одеса, 2017. С. 120-126.
5. Савка Л. В. Методика вивчення «Української народної вишивки» майбутніми вчителями. Київ : вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2021. С. 12-18.
6. Виховання громадянської культури. URL: Режим доступу: <http://readbookz.com/book/172/5496.html>.
7. Starovoit, L. V. (2010). Pedagogichni umovy tvorchoho rozvytku molodshyh shkolyariv u protsesi trudovogo navchannya [Pedagogical conditions of creative development of younger students in the course of labor training]. Naukovi zapysky, 261–266.

А. Пенківська,
здобувач ОС «магістр»
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського
A. Penkivska,
Master's degree candidate of
Vinnytsia State Pedagogical University named after
Mykhailo Kotsyubynsky

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

DEVELOPMENT OF EMOTIONAL INTELLIGENCE OF YOUNGER SCHOOL STUDENTS THROUGH THEATRICAL ACTIVITIES

***Анотація.** У статті розкриваються теоретичні засади формування емоційної сфери молодших школярів. Розповідається про особливості емоційного розвитку дітей. Висвітлюється тема театральної діяльності як основного джерела емоційного розвитку.*

***Abstract.** The article reveals the theoretical foundations of the formation of the emotional sphere of primary school children. It tells about the features of emotional development of children are described. The topic of theatrical activity as the main source of development of emotional is covered.*

***Ключові слова:** емоційний розвиток, емоційна сфера, молодші школярі, початкова школа, театральна вистава.*

***Key words:** emotional development, emotional sphere, junior schoolchildren, theatrical performance.*

Реформування початкової освіти, в основі якого є зміни у руслі євроінтеграції, зумовлюють потребу в оновленні системи навчання і виховання дітей молодшого шкільного віку. Посилаючись на сучасні дослідження науковців (О. Коноко, М. Корман, Н.Мельник) [8, с.110], варто зазначити, що за останні десятиліття спостерігаються небажані тенденції змін у емоційному розвитку підростаючого